

Тижорат моллари закоти

05:00 / 14.01.2017 2783

Аллоҳ таоло: «**Эй, иймон келтирғанлар, касб қилган нарсаларингизнинг покларидан инфоқ қилинглар**», деган (Бақара: 267).

Мужоҳид «Ушбу оят тижорат ҳақида тушган», деган.

Шарҳ: Бу ояти каримани зикр қилиш билан тижорат молларидан Закот бериш вожиб эканига далил келтирилмоқда.

Самура ибн Жундаб розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

«Аммо баъду, шубҳа йўқки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бизларни савдо учун тайёрлаб қўйган нарсаларимиздан садақа чиқаришимизга амр қиласар эдилар».

Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амр қилишлари ҳам савдо молларидан Закот бериш фарз эканига далилдир.

Абу Зарр розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Туяning ўз садақаси бор. Қўйining ўз садақаси бор. Қорамолнинг ўз садақаси бор. Кийимнинг ўз садақаси бор», дедилар».

Дора Қутний ва ал-Ҳоким ривоят қилган ва «саҳих», деган.

Шарҳ: «Кийим» дегани-кийим тижорати, дегани, у эса ҳамма тижорат молларига далолат қилади.

Саҳобаи киромлар, тобеъинлар ва салафи солиҳнинг барчалари тижорат молларидан Закот чиқариш фарз эканига ижмоъ қилишган. Бинобарин, мусулмон умматининг бу Закотни адо этиши ҳам фарз амал ҳисобланади.

Абу Убайд Ал-Қорийдан ривоят қилган:

«У киши Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анхунинг давларида Байтулмолга масъул бўлган экан. У зот қачон Закот йиққани чиқсалар, тоҷирларнинг молини, ҳозирини-ю ғойибини ҳисоб қиласар, сўнгра ҳозиридан ҳозирининг ҳам, ғойибининг ҳам Закотини олар эканлар».

Абу Амр ибн Ҳаммос ва унинг отасидан ривоят қилинишича отаси қуйидагиларни айтган:

«Умар менинг олдимдан ўтаётиб:

«Эй Ҳаммос, молингнинг Закотини адо қил», деди.

«Менинг ўқдонлар ва теридан бошқа молим йўқ», дедим.

«Ана шуларнинг қийматини ўлчаб, сўнгра Закотини адо қил», деди Умар».

Абу Убайд қилган ривоятда Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳұ:

«Қуллар ва кийимлар каби тијорати ирода қилинган нарсаларда Закот бор», деганлар.

Бунга үхшаш ривоятлар жуда ҳам күп. Хулоса қилиб айтилғанда, мусулмонлар жумхури тијорат молларида Закот борлигига иттифоқ қилғанлар.

Тијорат эңг күп ва кенг тарқалған касблардан бўлиб, мол топиш ва пулни ишлатишнинг машҳур йўлларидан биридир.

Ислом дини ҳалол-пок йўл билан тијорат қилишга тарғиб қилған. Тијорат мол топишнинг эңг улкан манбаларидан биридир. Тожирлар миллион ва миллиардлаб сўмларини тијорат моллари билан банд қиласадилар. Уларнинг ичидагиси мискинларнинг ҳақи бўлмиш Закот бўлиши керак. Бўлмаса тожирлар пулларига тијорат моли олиб қўйиб, Закот бермай юраверадилар.

Уламоларимиз тијорат молларини, «фойда қўриш мақсадида олди-сотди учун тайёрлаб қўйилған нарса» деб таъриф қилғанлар.

Демак, пул бирлигидан бошқа, тијорат учун тайёрлаб қўйилған асбоб-ускуна, турли матоҳлар, кийим-кечак, озиқ-овқат, тақинчоқлар, ҳайвонлар ва бошқа нарсалар тијорат моллари ҳисобланади.

Ким үша нарсалардан тијорат учун тайёрлаб қўйса, унга бир йил тўлса, уни пулга чиққанда қиймат нисобга етса, Закот бериш фарз бўлади. Закотга қийматнинг икки ярим фоизи чиқарилади.

ТИЈОРАТ МОЛИДАН ЗАКОТ ЧИҚАРИШ ШАРТЛАРИ

Инсон сотиб олган ҳар бир нарса ҳам тијорат моли бўлавермайди. Кўпгина нарсалар шахсий ва оилавий фойдаланиш учун ҳам бўлади. Фақат сотиб фойда олиш ниятида олган нарсасигина тијорат моли ҳисобланади. Уламоларимиз тијоратда иккита асосий унсур - ният ва амал бор, дейдилар.

Ният - фойда қўриш мақсади бўлса, амал - олди - соттидир. Ушбу икки унсур бир бўлгандагина тијорат бўлади. Бири бўлиб, иккинчиси бўлмаса тијорат йўқ бўлади.

Шунинг учун бирор ўзи учун бирор нарса олиб, уни ишлатиб юрса-ю, яхшироқ фойда чиқса сотиб ҳам юбориш мақсади бўлса, у нарса тијорат моли бўлмайди. Чунки, уни аслида ўзи учун олган, аксинча, сотиб фойда қўриш ниятида олган нарсасидан ўзи вақтинча, яхшироқ харидор чиққунча фойдаланиб турса, тијорат моли ҳисобланади.

Аммо, ушбу нарсани «сотмайман, ўзим фойдаланаман», деб ният қиласа-ю фойдаланиб юрса, у нарса тијорат молилигидан чиқади, Закот бермайди. Тијорат молларидан Закот фарз бўлишининг шартлари ҳам худди пулдаги

шартларга ўхшайди. Яъни, нисобга етиши, бир йил тўлиши, қарздан холи бўлиши. Ҳожати аслиядан ортиқ бўлиши зарур.

Закот бериш вақти келганда тожир ўзининг қўлидаги ва ҳисоб рақамидаги пулларини, савдога қўйилган молларидан бир йил тўлганини ва одамларга берган қарзларидан қайтиб келишига кўзи етганларини жамлаб ҳисоблади, сўнгра бунинг икки ярим фоизини Закотга чиқаради.

Ҳисоблаш вақтида тижорат дўкони бинолари, бинонинг асбоб-анжомлари, тижорат моллари қўйиладиган жойлар, пештахта ва шунга ўхшаш сотувга қўйилмаган нарсалар ҳисобга олинмайди. Тижорат моллари қиймати Закот чиқарилаётган кунидаги баҳосида ўлчанади.

Закотни тижорат молларининг ўзидан чиқарса ҳам бўлади ёки қийматни чиқарса ҳам бўлади. Аммо, камбағалларга фойдалироқ бўлгани учун қийматидан чиқарилса яхши бўлади.